

порядок назначення и проведення этих экспертиз нормами УПК Украины не предусмотрены. Поэтому актуальной проблемой для правоприменительной практики является законодательное закрепление в УПК Украины процессуального порядка назначения повторной и дополнительной экспертизы и право следователя в ходе расследования преступлений самостоятельно назначать повторную и дополнительную экспертизы.

При расследовании экономических преступлений, совершаемых организованной группой, у следователя нередко появляются вопросы, которые не могут быть разрешены на основе специальных познаний в области каждой отдельной сферы. У связи с этим возникает необходимость комплексного исследования объектов специалистами различных отраслей науки и техники, т.е. путем проведения комплексной экспертизы.

Анализ следственной практики позволяет сделать вывод о том, что комплексная экспертиза – наиболее эффективная форма реализации общенаучного комплексного подхода к экспертному исследованию. Она выражается в совместной оценке и интеграции результатов проведенных экспертами исследований с целью получения общего (единого) ответа на вопросы, относящиеся к сфере совместной компетенции. Как свидетельствует следственная, судебная и экспертная практика, комплексное исследование объекта экспертизы специалистами нескольких отраслей знания одновременно дает более высокий результат, чем последовательное проведение нескольких экспертиз в отдельности. К сожалению, в УПК Украины не предусмотрен порядок назначения и проведения комплексной экспертизы. Однако в практической деятельности следователи назначали (до 15 марта 2018 года) комплексные экспертизы, несмотря на отсутствие процессуальной регламентации данного следственного действия. Как показывают результаты наших исследований, следователи назначали комплексную экспертизу по каждому второму уголовному делу при расследовании экономических преступлений, совершаемых ОПГ. У связи с этим к числу актуальных проблем расследования преступлений следует относить процессуальное закрепление в УПК Украины порядка назначения и проведения комплексных экспертиз и право следователя самостоятельно принимать решение о назначении комплексной экспертизы.

Эффективность противодействия преступности зависит от совершенствования процессуального порядка проведения экспертизы на досудебном следствии. Полагаем, необходимо УПК Украины дополнить главой 20¹ «Проведение экспертиз», в которой предусмотреть процессуальный порядок назначения экспертизы следователем, прокурором, процессуальные права обвиняемого при проведении экспертизы и при ознакомлении с ее заключением, допрос эксперта на досудебном следствии, назначение дополнительной, повторной, комиссионной, комплексной экспертизы.

Литература

1. Пашин С. А. Без состязательной экспертизы в уголовном процессе не будет настоящей состязательности. *Уголовный процесс*. 2012 № 12. С. 34–37.

УДК 343.98

*Ткаченко Н. М., начальник Управління експертного забезпечення правосуддя Департаменту з питань судової роботи та банкрутства Міністерства юстиції України, кандидат юридичних наук
e-mail: metod@minjust.gov.ua*

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН: ЗА ПІДСУМКАМИ РОБОТИ УКРАЇНСЬКОЇ РОБОЧОЇ ГРУПИ В РАМКАХ ПРОЕКТУ «ДІЯ-ЄС»

Протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів – є важливим державним завданням. Важлива роль у заходах протидії належить державним спеціалізованим судово-експертним установам міністерств та відомств, до сфери управління яких вони належать.

Одним із важелів впливу у реалізації заходів у боротьбі із наркозлочинністю став Європейський проект «ДІЯ-ЄС: заходи з питань протидії наркотикам та організований злочинності, інтенсивне співробітництво та нарощування потенціалу для боротьби з організованою злочинністю у сфері наркоторгівлі вздовж «Героїнового маршруту»».

Донором проекту є Європейський Союз. Організацією-замовником: Європейська Комісія, Директорат з міжнародного співробітництва та розвитку (DEVCO).

Бенефіціаром проекту є Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна фіскальна служба України, Служба Безпеки України, Державна судова адміністрація України.

Реципієнтом проекту є Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, ДУ «Центр обслуговування підрозділів Міністерства внутрішніх справ», Національна поліція України, ДУ «Центр обслуговування підрозділів Національної поліції», Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України, Адміністрація державної прикордонної служби України, Головний центр зв'язку, автоматизації та захисту інформації Державної прикордонної служби, Окрема комендатура охорони і забезпечення Державної прикордонної служби України (в/ч 1498), Головний центр зв'язку, автоматизації та захисту інформації Державної прикордонної служби України (в/ч 2428), Державна фіскальна служба України, Служба Безпеки України, Державна судова адміністрація України.

Виконавцем проекту є Міжнародна та іberoамериканська фундація з адміністрування і громадської політики (ФІАРР).

Шостого березня 2019 року на базі Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Міністерства юстиції України відбулося друге засідання Української Робочої Групи з питань зміни підходів до досліджень нових психоактивних речовин (далі – УРГ): від індивідуалізованого переліку психоактивних речовин та прекурсорів, за якими законодавство включає точне визначення сімейства речовин, до загальної системи (досвід Польщі та Німеччини).

У національному законодавстві у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів діють такі нормативно-правові акти:

— Кримінальний кодекс України (розділ XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення»);

— Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»;

— Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»;

— постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів»;

— Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 735-р;

— наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу».

За результатами обговорення учасниками робочої зустрічі запропоновано три можливі шляхи вирішення окресленої проблеми:

1. Новий наказ МОЗ (найвірогідніший і короткостроковий шлях).

Відповідно до Положення про Міністерство охорони здоров'я України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267, Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу. Основними завданнями МОЗ є, зокрема, координація діяльності органів виконавчої влади з питань обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу та здійснення нормативно-правового регулювання у сферах обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу.

На сьогодні на стадії погодження із заінтересованими органами знаходиться проект наказу МОЗ, згідно з яким новий алгоритм може застосовуватись для дослідження хімічної структури та визнання аналогами наркотичних, психоактивних речовин та прекурсорів нововиявлених на території України психоактивних речовин. Однак новий алгоритм може

застосовуватися лише фахівцями спеціальної комісії МОЗ і не буде впроваджуватись в експертну практику судово-експертних лабораторій.

Позитивним є те, що у разі набуття чинності вказаного наказу МОЗ, значно скоротяться строки процедури визнання нових психоактивних речовин аналогами контрольованих речовин. Також з'явиться можливість апробувати використання нового алгоритму в умовах України та в подальшому аргументувати його дієвість та ефективність для закріплення в законодавстві вищої юридичної сили.

2. Комплексні зміни до законодавства України (довгостроковий шлях, що потребуватиме політичної підтримки). З урахуванням досвіду Німеччини та Польщі необхідно розробити концепцію комплексного внесення змін:

— до Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» в частині уточнення понять речовин: «аналогічні за структурою та дією» та «нові психоактивні речовини». З метою спрощення процедури необхідно передати повноваження щодо визначення переліків контрольованих речовин від Кабінету Міністрів України до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидію їх незаконному обігу (МОЗ або іншого). Треба також закріпити в Законі обов'язковість застосування нового алгоритму для дослідження нововиявлених на території України психоактивних речовин для віднесення їх до відповідної категорії контрольованих речовин. У такому випадку новий алгоритм буде обов'язковим для застосування в експертній практиці судово-експертних установ;

— до Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» в частині визначення правового режиму обігу нових психоактивних речовин (аналогічно до міжнародного досвіду це може бути тимчасовий карантин нововиявленої речовини або тимчасовий контроль). У цьому аспекті треба передбачити дієвий механізм термінового внесення нових психоактивних речовин щодо яких прийнято рішення про віднесення до відповідної категорії контрольованих речовин до відповідних переліків.

— до Кримінального кодексу України (розділ XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення») та Кодексу України про адміністративні правопорушення у разі потреби внести зміни щодо відповідальності за дії, вчинені щодо порушення правил обігу нових психоактивних речовин.

Це питання може бути у подальшому одним із основних завдань роботи УРГ.

Таким чином, необхідно опрацювати такі питання:

1. Забезпечити глибоке і комплексне вивчення законодавства у сфері обігу психоактивних речовин у практиці Німеччини і Польщі (порядок обігу, порядок контролю, проведення досліджень, підстав та порядку віднесення до нових речовин, що підлягають контролю, а також механізми застосування відповідальності за порушення законодавства щодо обігу психоактивних речовин у тому числі й нововиявлених);

2. Визначити оптимальні схеми віднесення нових психоактивних речовин до таких, що підлягають контролю (такі, що найбільш прийнятні для впровадження в українське законодавство та практичну діяльність). Визначитися з понятійним апаратом (аналог, нововиявлена речовина, похідна тощо) та в інших дискусійних питаннях;

3. Підготувати проект Закону про комплексне внесення змін у законодавство України;

4. Забезпечити інформаційне супроводження даного процесу. Підтримка з боку Уряду України, політичного середовища, громадськості;

5. Заручитися політичною підтримкою щодо лобювання супроводження та прийняття вказаного проекту Закону;

6. Розробити план заходів та інструментарій впровадження вказаних змін.

Вирішення наведених питань має сприяти запровадженню нових підходів до протидії незаконному обігу психоактивних речовин.